

Nr 172.

Av herr **Lindhagen**, om ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund med utåtriktad propaganda för världsfreden och dess förutsättningar.

*Tappert och klokt — Fortiter
in re, suaviter in modo.*

Rättens vägar i historien.

*Att äga makt utan ädelmod
och mildhet är något, som vi
aldrig böra fördraga att se.*

Mittens gamla rike.

I riksdagsordningen § 55 stadgas, att motion kan väckas även efter laga motionstid, när den omedelbarligen föranledes av någon under riksdagen inträffad tilldragelse. Då står motionstid öppen, så länge riksdagen är samlad. Det under riksdagen träffade fredsslutet mellan Ryssland och Finland med dess vittgående lärdomar, den därav föranledda diskussionen inom Norden av ett nordiskt försvarsförbund, den uppflammande förpliktelsen för Sverige att uttömma sina tillgångar, ruinera sin befolkning på rustningar för eget och Finlands behov och nu även för Finlands återuppbyggande, äro uppenbarligen sådana tilldragelser, som nämnda grundlagsbud åsyftar. I konstitutionsutskottets betänkande nr 6 för år 1938 återgives ett fall, där utfärdandet under riksdagen av en särskild författning i ett mindre ärende ansågs följdriktigt även falla under förenämnda grundlagsbestämmelse och berättiga motions väckande efter laga motionstid.

Orsakerna till och botemedlen mot rustningar och krig.

Under det rysk-finska krigets pågång och fortfarande är svenska nationen i stort sett delad huvudsakligen i tre läger. Det ena, kallat *krigsaktivisterna*, önskade, att Sverige gick i krig mot Sovjet vid Finlands sida såsom den enda utvägen till räddning även för oss. »Med Finland för Sverige» hette det. De hade således ytterst på sitt program en segerfred till gagn även för Sverige, ett lotteri med den ovissaste eller snarare vissaste utgång för båda länderna.

Den andra riktningen representeras av *Sveriges nuvarande samlingsregering med stöd väsentligen av riksdagen och folkets flertal*. Den ville ej utsetta Skandinavien och Finland för ett så äventyrligt spel. Den kände sig övertygad, att Skandinavien och Finland räddas mera med, att kriget mellan Ryssland och Finland lokaliserades samt genom mindre proportioner lättare kunde bemästras och leda till uppgörelse.

Den tredje strömningen är *fredsaktivisternas*. De ansluta sig i krigsfrågan till den svenska regeringslinjen. Men vi vilja tillika samtidigt och framför allt förbinda den med påminnelser till världen om *fredens idé* och krav

på ett samförstånd genom en fjärde världsfredskongress, exempelvis i Haag eller Rom. Det gäller att nu bygga förskansningar mot vansinnet samt med självövertvinnelse och tålmod omigen resa upp en internationell rättsordning med den varaktiga freden i följe. I årets riksdagsmotioner i första kammaren nr 123—129 ha av mig — såsom skett sedan 1911 mångenstädes — närmare utvecklats de ofrånkomliga förutsättningarna för en ny internationell rättsordning.

Sammanfattningsvis må då erinras, att det här som i alla sjukdomar gäller att gå till roten, det vill säga radikalt, med *orsakerna*. Enligt historiens vittnesbörd, samtidens erfarenheter och sakens natur äro i stort sett orsakerna till rustningar och krig och dessas nuvarande uppblomstring fem till antalet, nämligen: *språkförbistringen, nationalitetsförtrycket, ekonomiskt kaos, överbefolkning samt föraktet för de andliga värdena och deras utflöde i sanningens makt.*

Således måste i stort sett även *botemedlen* vara fem. Det första är det *neutrala, logiskt byggda världsspråket*, såsom det segrande esperanto, vid sidan av de oneutrala, röriga och hatfulla nationalspråken. Redan Napoleons utrikesminister Talleyrand konstaterade som politiker: »Det är *det gemensamma språket, som enar människorna med det starkaste och varaktigaste av alla band.*» Med världsspråket komma alla folks individer att känna sig som hemma hos varandra.

Det andra botemedlet är *nationalitetsbefrielsen*, bestämd närmast av språkgränser efter folkomröstning. Andra internationalens program påkallar »ett *oavlåttligt ingripande*» på denna punkt.

Det tredje är ett *fredligare och redligare ekonomiskt handelsutbyte*, möjliggjort vida bättre med tillkomsten och stödet av de två förutnämnda grundvalarna för en världsfred.

Det fjärde botemedlet måste eftersträva *mätta i barnalstringen* på vårt lilla klot utan utsikt till kolonisering inom andra solsystem, och avlysande av styrelsens uppfordran till kaninism med barnrika familjer för ökning av antalet soldater och fabriksslavar såsom en tillgång i den militära och ekonomiska nationalkampen.

Det femte botemedlet ligger i en framryckning efter förutnämnda fyra *vägar mot andens återtagande samtidigt av herraväldet över materien, mot humanismen, mot en ny politik, byggd på de gamla sanningarna.*

Det är icke nog med såsom hitintills över allt sker att längta hopplöst efter en världsfred. Den måste diskuteras och realiseras till sitt rätta innehåll i stort sett. Något annat innehåll än de förutnämnda fem punkterna finnes icke. Det är med historiens griffel inskrivit till vår efterrettelse. Det blir därför också ett *Nordens fredsförbunds och dess eventuella sympatisörers ofrånkomliga program, om de vilja uträtta något.*

Såsom bärare av neutralitet i krigstider kan ett sådant förbund även av småstater framträda såsom en *andlig stormakt över de timligare stormakterna*, vilka sönderslita varandra och nedtrampa neutrala småstater företrädesvis med sina krig och segerfreder. Deras avsikt är oftast att sörja för sin be-

folkning med »livsrum» på andra nationers bekostnad eller återförena med sig samspråkiga anförvanter. Men nog vunno de målet lojalare, lättare och varaktigare genom att hålla sig borta från sina krigs ödeläggelser för alla icke minst för deras eget folk. Ett nordiskt fredsförbund såsom föregångare skulle ock bidra till att väcka de menige i alla länder ur deras slummer och resignation.

Fredens idé.

Tidens mörkläggnings avslöja sig nu alltmer. Det börjar därigenom skimra såsom en kontrastverkan svaga ljusningar vid horisonterna. Fredens idé begär att få blanda sig något i det stora krigsspelet. Detta livskrav kommer nedifrån, från de menige maktlösa människorna, som överallt betrakta kriget som en jätteförbrytelse. Ja till och med världens styrelser förenade sig i Paris-Kellogpakten av 1928 för en gångs skull i helgdagsstämming till en sådan botgörrelse.

Uppenbarligen synes man dock knappast kunna begära, att människorna i sina trångmål skola sysselsätta sig även med det väsentliga och använda sitt förnuft. Ännu svagare måste förhoppningen vara under virrvarret, då även deras senaste stora syndafloed nu börjar stiga dem över huvudet. Bruset av vattenmassorna och ropen från de drunknande kunna dock ej överrösta en stämma, vilken talar mitt i förödelsen till var och en, som ger sig tid att tänka efter något. *Denna röst är sanningens* och den riktar till oss alla just nu i vår vetlösa kamp åtskilliga samvetsfrågor.

Bombflygplanens barbari senast över Finland har nu plötsligt avkastat våldsfreden i öster utan någon som helst hänsyn i tillämpliga delar till de förenämnda förutsättningarna för en mellanfolklig rättsordning i vår värld. Tyskland och de båda västmakterna barbarisera sig redan för fullt med våldsdåd på haven. Och än mer. De ha varit eniga om att från olika utgångspunkter vilja förvandla även Norden till en av sina krigsskådeplatser. De föra ett redan utbrutet krig på haven mot Nordens värnlösa handelsfartyg och deras besättningar. De töva av skräck för tillfället att till lands utnyttja mot varandra samma hänsynslöshet, som de göra till sjöss och senast av Sovjet praktiserats till lands i Finland.

Det börjar därför nu röra sig åtskilligt famlande inom vinklar och vrår i Norden. Det gäller en uppflammande åkallan av ett på samma gång omtvistat *nordiskt försvarsförbund på vår lilla fläck av världen* inom de politiska partiernas rådslag. Däremot reser sig ett krav från fredsfolket, att vid sidan av eventuella nödrustningar Norden framförallt *bemannar sig med sanningens makt*. Inför stormakternas krigspsykos bör väl det neutrala Nordens plikt och kallelse nu framförallt vara att gå fram i gestalt av ett *nordiskt utåtriktat fredsförbund med propaganda för världsfreden och den internationella rättsordningens förenämnda historiska program för en sådan andlig vikingastråt*.

Begreppet neutralitet förpliktar.

Ett ordstäv i landet Birma, på sluttningarna av Himalaja, lyder: »Eld, vatten, stormar, *rövare och styrelser* — se där de fem onda tingen i världen.»

Det bör vara på tiden, att folken på vårt klot nu resa sig mot stormakters styrelsesätt, deras krigsmentalitet, deras inre tvång till avståndstagande från de andliga värdena såsom ledstjärna och vilja att göra det i synnerhet just nu, när det dock gäller allt.

Neutralitet är en annan och högre tillvarelseform än kriget. Rätten till neutralitet inför stormakters eviga inställningar för krig är en helig rätt, en andlig stormakt, en förpliktelse först och sist till revolt med andliga vapen för världsbefrielsen.

Det bör sålunda vara Nordens rätt, plikt och kallelse att nu omsider säga rent ut till de europeiska och för övrigt även till de asiatiska stormakterna, att »*nu kan det vara nog*». Ett resolut ståndpunktstagande för fredens idé från ett samlat Nordens folk, riksdagar och regeringar, det kan icke nedtystas. Sanningen är en andlig stormakt, som allena äger bestånd och varaktighet. Den kan, som blivit sagt, ensam göra oss fria. Där blott två eller tre äro församlade i dess namn, där är den helt mitt ibland dem. Dess utflöde i goda gärningar kan ju allena övervinna allt.

För att giva än mera uppseende och gehör åt ett sådant framträdande för fredens idé böra de nordiska riksdagarna och regeringarna sammankomma gemensamt in pleno någonstädes och utfärda ett *manifest till världens alla folk, länder och regeringar med en konstruktiv plan för hela världens fred*. Denna plan kan, om Norden vill någonting, icke bliva någon annan än de ovan nämnda fem punkterna om rustningarnas och krigens orsaker och botemedel, nedtecknade efter seklernas berättelser och samtidens upplevelser. Manifestet bör ock erinra, att det innefattar blott förord för ett fullföljande och ytterligare utbyggande av världsbesluten vid Haagkonferenserna 1899 och 1907 samt i Paris-Kellog-pakten 1928.

Mot bakgrunden av ett sådant *Nordens framträdande som en andlig stormakt* följer självklart tillika en medling, en *medling för vapenstillestånd och ett fredsslut på de tre* aktuella krigsfronterna i öster och väster inom Europa och i öster inom Asien. Om detta blir för sent och det »totala kriget bryter ut för fullt», är det en livssak för mänskligheten att verka för en utmattningsfred i samförstånd i stället för en segerfred. »Oavbruten medling» var även uppgiften för den neutrala konferensen i Stockholm 1916 under dåvarande världskrig.

Härom har jag tidigare med första kammarens begivande framställt åtskilliga sammanhängande interpellationer till utrikesministern, som lovat svara på dem. Nu kan ej avgivas något yttrande över pacificeringen av den rysk-finska fronten, sedan kriget slutat på sätt som skett efter Finlands och Sveriges utrikesledningars vägran att gå med på utarrendering i 30 år av ett område vid Hangö, om vilket ståndpunktstagande svenska riksdagen ej blivit hörd. De tidigare ryska anspråkens karaktär av bytesavtal med erbjudande

till Finland av full äganderätt till åtskilliga socknar i det ryska finsktalande Karelen har nu även gått förlorad för Finland. I stället kommo ännu större markförluster för Suomi av områden med finsktalande befolkning i strid mot principen om nationaliteternas självbestämningsrätt. Sovjet har förklarat sina anspråk på temporära försvarsbaser i Estland, Lettland, Litauen och Finland därmed att Ryssland varit ägare av dessa randstater invid Sovjets östra gräns ända till början av 1920-talet och i Finland ville skydda denna gräns på detta sätt genom byte med några områden och de förenämnda arrenderätterna. Estland, Lettland och Litauen ansågo det klokt att antaga de krävda tioåriga arrendena med ett bytesavtal även där på det sättet, att Sovjet erbjöd sig att i förbund med Estland, Lettland och Litauen skydda dem mot inkräktare på deras områden, varjämte Litauen återfick sin gamla huvudstad Vilna, som av polackerna genom en kupp berövats Litauen. Det har antytts, att detta försiktighetsmått varit riktat närmast mot stormakterna Tyskland och engelska imperiet. Avståendet från slik maktpolitik hade väl varit ärorikare.

Om således någon medling i rysk-finska fronten nu ej längre kan komma i fråga böra dock de beviljade interpellationerna om även denna fronts pacifiering giva utrikesministern anledning att offentligt uttala sig för och kräva från Sveriges sida, att i den ej framdeles från Sovjet påkallas några ytterligare intrång i strid mot den förväntade internationella rättsordningens klara grundsatser, om denna gräns, som nu från Rysslands sida förklarats vara definitiv, vilket i viss mån bestyrkes av deras tillkännagivna föresats att befästa den nya linjen, varigenom Sovjet enligt egen uppgift ansett sig ha vunnit trygghet på denna punkt österifrån.

Det vådligaste hotet för världsfreden ruvar för ögonblicket i krigsfronten mellan Tyskland å ena samt England och Frankrike å den andra. Det ligger då i sakens natur, att Norden med ett krav på aktualisering av en plan för hela världens fred i eget och mänsklighetens intresse söker medla — »perpetual mediation» — i och för nedläggande av det tillägnade kriget på Västfronten eller dess förnuftiga avslutning.

England och Frankrike ha ju förklarat, att de måste gripa till krig främst på grund av sina utfästelser till *Tjeckien och Polen*. Det har därvid beträffande sättet för dessa staters återuppståndelse knappast förnummits annat än att dessa länder borde återkomma i sin gestalt enligt Versaillesfreden med rättsstridiga tilldelningar av främmande folk, som talade ett annat språk. Det borde dock vara tillfredsställande nog för västmakterna, att Tjeckien och Polen återställas efter folkomröstning såsom i Sönderjylland och Saar till de områden, där det talas tjeckiska, respektive polska helt eller till övervägande del med en utfart tillika för Polen även till sitt gamla hav. Yrkanden i sådana syften återfinnas i mina motioner detta år nr 126 och 127 i första kammaren.

Tyskland å sin sida har av Frankrike och England krävt att återfå sina *kolonier i Afrika* för att tillgodose sin råvarutillförsel. Det hålles nu före mångestädes, att England och Frankrike med ofantliga kolonial- och in-

tressesfärer i Asien och Afrika kunde bestått sig i världsfredens intresse att medgiva de nämnda koloniernas återbördande till Tyskland för åsyftat ändamål.

Ett till idéer och organisation nytt folkförbund, som en gång måste komma och därför också kommer, bör dock tillse, att detta, liksom andra europeiska maktens mandat i nämnda världsdelar, övervakas till skydd för invånarnas människovärde och rätt att efter en mandatuppföstran i den vita rasens skollbildning och maskinella kultur till sist vinna självbestämmingsrätt utan krig, som eljest blir fallet.

Det nordiska försvarsförbundet.

Vi minnas, hurusom svenske utrikesministern Hederstierna på sin tid höll ett tal i Helsingfors med förord för ett svenskt-finskt försvarsförbund. Detta väckte så gott som enhällig motvilja bland Sveriges partier och press. Man ville inte förbinda sig till ett sådant äventyr i ojämn strid mot det stora jätteriket i öster. Inför denna svenska opinionsstorm nödgades Hederstierna avgå som utrikesminister.

Nu har genom Rysslands angrepp mot Finland i anledning av oförenliga motsatser i de föregående förhandlingarna, såvitt det rörde arrendet till ett område vid Hangö, Sovjet överfallit Finland med krig. Nu resas från Finland och vissa kretsar i Sverige krav på att trots de förra farhågorna Sverige skulle vedervåga försöket att inlåta sig på ett inträdande i kriget på Finlands sida trots de svenska farhågorna på Hederstiernas tid. Utrikesminister Sandler, som lutade åt denna stämning, måste också avgå. Det bildades till och med en svensk samlingsregering stödd av flertalet bland folket, som fortfarande insåg faran för Sverige och även för Finland och Norge att indragas i ett sådant inferno.

Efter rysk-finska fredsslutet har nu som sagt i stället denna gång inom Norden utlöst sig ett krav i vida kretsar på ett nordiskt försvarsförbund. Man undantar visserligen Danmark. Dess regering har tidigare förklarat, att det går utöver landets förmåga att medverka till militärt försvar av Finlands, Sveriges och Norges gränser i händelse de indragas i ett stormaktskrig.

Liknande skäl anförde Sverige 1864, då Karl den femtonde ville gå i krig med Danmark mot Preussen och Österrike men ministären och folket vägrade. På samma skäl har som sagt Sveriges regering med bifall nu av Konungen och folkets stora majoritet avböjt en slik överilning om deltagande med Finland i dess krig mot Sovjet.

Att nu plötsligt i hastigt mod lämna dessa föredömen blir väl en kullerbytta, så det förslår. Det är varken tappert eller klokt att giva bindande utfästelser åt alla håll för krigssituationer, som vi ej nu kunna överskåda, därför att det för ögonblicket ej kostar oss något. Det må väl i stället kallas våghalsigt och obetänksamt. Även om det visserligen ibland kan inträffa att »lyckan står dem djärvom bi».

Ett försvarsförbund med Norge ligger i viss mån på ett neutralare plan. Den skandinaviska halvön är en värld för sig med samfällda intressen och faror. Karl den fjortonde Johan insåg detta och skapade utrikesunionen mellan Norge och Sverige men tyvärr med överhöghet för Sverige. Nu höras röster till och med i Norge, om icke unionsupplösningen varit ett misstag, vilket den icke alls var vid det tillfället. Att de båda av naturen så sammansvetsade länderna träffa överenskommelser om att varje angrepp på det ena landet från någon stormakt är ett angrepp även mot det andra, så bör på den insikten principiellt kunna bättre ifrågasättas ett avtal om broderskap i utrikespolitik och försvar på jämlikhetens grund.

I detta sammanhang må erinras att *till Norden såsom en kulturell gemenskap äro att räkna även småstaterna Estland, Lettland och Litauen*, till vilket ämne jag nedan återkommer. Sverige har alltid känt sig överskuggat av »den ryska faran» under meningsbrytningar om vår krigsberedskap. Denna skugga breder sig trots internationalitetsbefrielsen även över nämnda randstaters befolkning. De ha under århundraden stått i samfärdsel, krig och delvis gemensam styrelse med Sverige och i viss mån även Danmark. De äro i rasegenskaper likpräglade med skandinaverna. Efter befrielsen genom det förra världskriget ha de längtat efter samförstånd kulturellt med skandinaverna och särskilt Sverige. Bakom dessa närmanden har till och med här kunnat smyga sig in ett drömmeri särskilt från militärkretsar om ett försvarsförbund.

Sedan länge har det kämpats i svenska riksdagen och annorstädes, jämväl såvitt på mig ankommer, för nämnda randstaters frigörelse och även deras samgående i världens kulturkamp med det övriga Norden. Något försvarsförbund har dock stått oss främmande av samma skäl, som svenskarna såsom ovan erinrats undanbett sig försvarsförbund med Finland, ja även med Danmark, i förvisning att sammansmältning på den andliga kulturens vägar varit ett starkare och det enda tillåtliga bandet under skyddet av fredens idé.

Den varaktiga freden är ett världsproblem.

Ett nordiskt fredsförbunds propoganda för fredens idé kan ingenting uträtta, om den ej räknar med världsdelarnas samverkan. Fredens väg går från Europa över Asien, Afrika och Amerika i en cirkelgång. Vi måste därför, *om vi vilja uträtta något*, gå till grunden med tingen även i medlingsverksamhet och ej glömma bort kausalsammanhanget jämväl med det nu pågående kriget mellan Japan och Kina.

Av förströdda sinnen talas dock oavslått om *Europas förenta stater*. En omöjlighet först däruti, att de ha så olika språk. Det är en grundorsak till deras eviga skiljaktigheter, vilka vållat att, liksom det i prins Hamlets tid var något ruttet i Danmark, så är det i dag ännu ruttigare i Europa. Ur en sådan sumpmark med sitt orsakssammanhang även i andra världsdelar kan ingen ensam europeisk sanering uppbyggas. Dylika hinderliga palliativa

försök måste någon gång uppgivas. Det är nu världsfredens idé, som klappar igen på de tillbommade och bevakade europeiska portarna.

Även en annan illusion måste vi då uppgiva, nämligen *det väsentligen europeiska folkförbundet*, med sina ådagalagda ofullkomligheter till idéer och organisation. Världsfreden kräver uppenbarligen ett nytt folkförbund med omgestaltning av det gamlas idéer och författning.

Vägen till freden i Europa går över Asien, Afrika och Amerika. Någon annan väg finnes icke. Först på den komma vi i kontakt och samförstånd med världsfredens förenämnda fem betingelser: världsspråket, nationalitetsbefrielsen, bättre handlag över ekonomiskt kaos, skälig omtanke i jordens befolkningsfråga samt andens återställande väsentligen i sitt herravälde över de timliga angelägenheterna. Följande lilla episod belyser det stora sammanhanget.

År 1934 ägde ett föredrag rum i Säffle i Värmland över det totala politiska programmet, kallet »*Individen, hemmet, landet och mänskligheten*». Sedan de tre första kategorierna genomgåts, övergick talaren till mänskligheten med den bemärkningen, att åhörarna kanske tyckte, att denna angelägenhet låg så långt bort från Säffle, att den ej kunde intressera dem. Han sökte då övertyga sin publik, att mänskligheten tvärtom stod alldeles invid Säffles portar. Här i närheten, sade han, exerceras edra ynglingar för värnpliktsutbildning, och invånarna i Säffle betala årligen skatt för upprätthållande av ett svenskt försvarsväsende. Varför sker detta? Jo, därför att Sverige fruktar stormakterna, deras oavlåtliga rustningar och krig. Varför rusta då stormakterna utan uppehåll? Jo, icke minst därför att de tävla om herravälden i Asien och Afrika över undertryckta nationaliteter. Alltså, de asiatiska och afrikanska folkslagens självbestämningsrätt är en livsfråga även för Säffle. Förr blir detta samhälle sannolikt icke befriat från sina militärbördor.

Det spred sig en överraskad glad susning över åhörarna. Talaren förstod, att de förstått honom. Efter mötet kom arbetarorganisationernas främste på platsen fram till mig och yttrade: »Vad Ni berättade oss, ha vi aldrig fått höra talas om förut. Nu förstå vi de stora sammanhangen.»

Den sovjetryska utrikesministern Litvinovs förslag i Nationernas Förbund om en allmän total avrustning i hela världen inom loppet av fyra år kan åter få verkligheter att bygga på. Det kommer i varje fall icke att med förakt avslås, såsom skedde i det av en segerfred överskuggade Folkförbundet. Europas stora och små stater komma att finna sig tillrätta och uppblomstra i hägnet av fredens idé, ett gemensamt världsspråk och fri samfärdsel utan militärbördornas fredlösa barbari.

De andliga värdena.

Vad som hindrar européerna att nå fram till världsfreden, är särskilt deras nedblickande på Asien och Afrika. Må vi aldrig glömma att endast anden kan befrukta materien. Men än mer. Den vita rasens styrelsesätt bör

betänka, liksom tysken Goethe och fransk upplysningsfilosofi, att detta förhärlikande av de andliga värdena såsom ledstjärnor tronade på höjderna mångenstädes i det gamla Asien och Afrika, medan ännu européerna levde som grottfolk i djup efterblivenhet.

Det europeiska grinet nu mot de två världsdelarna är blott en avspegling av det gamla grottarvet, som ännu ligger på lur. Inför Europas lystnad att obesvärat döda människor och förintä deras ägodelar med krigsmaskiner, som av vetenskapen ändlöst »förbättras» för detta snygga ändamål, må inför denna fördummade världsdel resas bilden av afrikanen Farao Achnaton, kallad »Den förste individen i historien». Han var enväldshärskare i Egypten 1375—1358 f. Kr. med ett folk i mörker och soldater bland de grymmaste, som funnits. Denne diktator bröt sig ut totalt ur sin egen tid, gick först till rätta med sig själv, skapade ur mångguderiet en ny religion, symboliserad av en enda gud, Aton, med samma visioner som Kristus. Ja, han lät till och med sina provinser den ena efter den andra gå förlorade, därför att han ej ville föra krig, vilket stred mot hans religion och statskonst.

När de av europeiska makter behärskade mer eller mindre färgade nationaliteterna i Asien och Afrika omsider blivit frigjorda, då breder sig fredens heliga ande över världen. En japansk författare skrev vid sekelskiftet: »Den vita rasens samvetsförebärrelser utmålar för sig den gula farans spöke, vad skall då Asiens lidande själ säga om den vita olyckans verklighet?» I den mån denna verklighet dock uppammat Asiens och Afrikas befolkningar i skolkunskaper, maskinkultur och militärväsende födes hos dem vilja och möjligheter till friheten.

Egypten är efter oavlåtliga bemödanden i det närmaste självständigt. Samma väg till återvinnandet av sin självbestämmerätt komma abessinierna att gå. Araberna äro också på väg. I det sydafrikanska imperiet darra de vita över redan »civiliserade» intelligenta negerstammars inflytande. Negerfrågan i Nordamerika vilja negerpatrioter — enligt vad jag där erfor vid mitt besök år 1925 — lösa enligt detta formulär: »Rättvisa och jämlikhet kunna negrer aldrig förvänta sig bland en härskande vit ras. För Nordamerikas negrer hägrar såsom enda lösningen ett stort negerrike i Centralafrika, dit de kunna återinvandra.» Så sker nog också en gång i tidernas fullbordan.

Samma utveckling fortgår i Asien. Indien är redan på väg mot självstyrelse. Filippinernas folk äro tillförsäkrade självständighet av Förenta Staterna från år 1946. Det besegrade turkiska rikets främmande nationer övertogos av segrande europeiska stormakter såsom mandat, till dess de förra mognat för självstyrelse. Denna tillfaller dem nu undan för undan. När kineser och japaneser åter liksom förr danskar och svenskar förbrödrat sig efter sina medeltida krig, kommer deras gamla, gemensamma utrikesprogram: »Asien åt asiaterna», att åter mäktigt göra sig gällande.

Under intrycket av en sådan utveckling kan det återstående nationalitetsförtrycket i Europa icke längre upprätthållas.

Stormakterna få då äntligen också fred och bli liksom småstaterna hänvi-

sade främst till sina herravälden med egna språkområden. De befrias dessutom från ändlösa militärbördor för behärskande av andra raser och folk. Alla stater bli begåvade därutöver med nödigt livsrum genom fredlig samfärdsel utan hotelser och privilegiekrav, stödda på vapenmakt. Ett broderskap fast uppbyggt på ett gemensamt världsspråk betryggjar pånyttfödelsen.

Det gamla Asiens tankevärld var icke blott materiellt revolutionär genom fordran på ekonomisk rättvisa. Den var framförallt andligt revolutionär genom sitt krav på själslig odling, taktiskt revolutionär genom sin resning mot våldet såsom kulturmedel. De flesta av det gamla Österns tänkare och politiska stormän förkunnade enigt, att »om man ej har tilltro till det goda och visa, så är allt förgäves i staten». Variationer förekommo i uttrycken, men man menade detsamma. Laotse (Kina) ansåg självövertinnelsen, Konfutse (Kina) karaktärsdaningen, Buddha (Indien) välviljan, Zarathustra (Persien) renhjärtenheten, Sokrates (i Grekland, Asiens gränsmark) dygden och Kristus (Palestina) kärleken vara de enda möjliga grundvalarna för en god samhällsbildning.

Denna åskådning är storvulet utformad i Konfutses berömda politiska program, som enligt en uppgift de tre tusen åren lärts utantill av varje kines. »Denna regeringskonst», om vilken blivit sagt, att »därmed är allting sagt», utmynnar i *hyllning till freden* såsom all sannskyldig statskonsts huvudsak.

Det är för denna regeringskonst, som Kina, även benämnt »Mittens rike», kallar Konfutse än i dag sin störste son. Såsom en påminnelse, att detta regeringssätt är det bästa skyddet för landet mot de vita villovägarna, nedlades för första gången den 27 augusti 1934 på hans 2484:de födelsedag en krans på hans grav och hyllades hans minne på regeringens tillskyndan officiellt och enskilt över hela landet.

Från de *inåtvända hinduernas, birmanernas och kinesernas* traditionella själsliv utlöser sig kanske i det långa loppet till sist en världsfred, regerad väsentligen av sanningens makt med det goda som ledande styrelseform.

Ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund med utåtriktad propaganda för världsfreden och dess förutsättningar.

Det är en olöst gåta, om icke en neutral stat även i vår tid skulle försvara sig bäst samt giva världen ett lysande och smittande exempel genom att svara på stormakternas upprustningar med en fullständig avrustning. Det kom att stå helgd kring ett sådant land. Det blev förskonat från bombanfall och slik militär förintelse.

Finland, som under den senaste ryska tiden hade en egen konstitution men ingen krigsmakt, blev under Bobrikoffs regemente berövat sin författning. Landet gjorde 1905 uppror genom proklamerande av generalstrejk och detta föranledde trots all krigspraxis, att landet återfick sin författning. Hade folket haft möjlighet att gripa till vapen, skulle utgången nog blivit en annan. Luxemburg, ett avrustat land, har mitt i krigszonen bevarat sin självständighet.

Såsom läget och stämningen är i Skandinavien har fredens idé för dagen icke något annat utgångsläge att räkna med än att vid sidan av upprustningar dock samtidigt slå vakt om freden, att med stöd av ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund pionjera i världen på sätt ovan sagts för en internationell rättsordning omsider och dess angivna förutsättningar.

Bildandet av ett fredsförbund i dag mellan alla neutrala stater eller de mindre neutrala staterna skulle inveckla och förhala frågan. Holland och Belgien såsom kolonialstater kunna kanske icke heller mäktat något intresse för närvarande för en världsfred med nationernas självbestämmelse som en av grundvalarna. Av enahanda skäl är kanske icke heller Finland moget, belastat som landet är med Ålandsfrågan och det övriga svenska språkproblemet.

Norden är något särskilt för sig såväl i historien som i vår tid. Dess besöksetid bör vara kommen. Allt uppfordrar Norden att resa oss i ett andligt vikingatåg mot krigen och segerfredernas stormakters styrelsesätt. Ett folk, som nu tappert och klokt mobiliserar sig för fredens idé och förutsättningar, kan höja sig till en andlig stormakt, oavsett antalet soldater och kanoner.

Språkstriderna i Finland och Ålandsfrågan.

När den svenska interparlamentariska gruppen överlade om finska gruppens anslutning till Norden på detta område, reserverade sig Värner Rydén. Finnarna tala ju två olika språk, sade han, och det kommer aldrig att gå väl. Vi andra vågade emellertid försöket. Ett samgående i Norden för fredens idé förutsätter emellertid uppgörelse mellan Sverige och Finland om pacifiering av de gamla språkstriderna mellan den stora finsktalande majoriteten och den svenska minoriteten. Ett fredsförbund här med en världsfred i sikte får ej glömma i sitt inre liv nationernas självbestämmanderätt såsom en av grundvalarna för en världsfred.

Det gäller sålunda halvrepubliken Ålands alltid längtade och av de svenska statsmakterna åren 1908, 1918 och 1921 kraftigt stödda rätt att »få komma hem». Staaff, Branting och Lindhagen voro också besjälade samman på denna punkt. Och för det andra ett laga skydd för fastlandssvenskarnas minoritets rätt, om vilket ock förhandlats i riksdagen.

När Versaillesfreden skulle avslutas voro fransmännen med Clemenceau i spetsen på det klara med, att liksom Sönderjylland skulle efter folkomröstning återställas till Danmark, så borde Åland på enahanda väg återförenas med Sverige. Men då satte England sig däremot av något skäl. Det unga folkförbundet inledde sina första förhandlingar med bland annat detta spörsmål. Tre så kallade experter tillkallades, och de funno ingen anledning till att Finland skulle, mot ålänningarnas vilja, bibehålla suveränitetsrätten till Åland.

På Englands förslag tillkallades då tre andra så kallade sakkunniga. Efter en ingående motivering tillstyrkte de, att suveränitetsrätten bibehölls av Finland trots ålänningarnas och den svenska statsmaktens protester. Huvud-

skälen för de sakkunniga voro, att Finland önskade behålla Åland, och för det andra — förmodligen huvudsakliga skälet — att det vore en obillighet mot Finland att taga ifrån dem suveräniteten över Åland, som de borde få behålla som en erkänsla för den modiga kamp, som finnarna fört mot bolsjevismen och dess framträngande mot väster (se de tre svenska blåa böckerna om Ålands-frågan, band 2 sid. 111). Och därvid stannade det. Ett »pactum turpe», ett skamligt fördrag således, som enligt romersk rätt, tillämpad även vid Sveriges domstolar, ej har någon giltighet. Svenska regeringen kämpade i det unga Folkförbundet fåfängt för någon respekt för nationernas självbestämmanderätt såsom en grundlag för en internationell rättsordning. De svenska deputerade Marks von Würtemberg och Branting protesterade i en av Branting uppläst flammande förklaring från svenska högerregeringen *med tillagda förväntningar på bättre tider*.

Nu på sistone har 1938 tillkommit den förre svenske utrikesministerns uppgörelse med den finska majoritetsregeringen om att »Finland hädanefter skulle vara Ålänningarnas fädernesland» och att den internationella trakta- ten om Ålands avrustning skulle återkallas, varom svenska riksdagen ej blivit hörd. En omfattande framställning av Ålandsfrågan återfinnes i min motion I: 48, jämte motionerna I: 341 och 343 år 1939 i svenska riksdagen.

Ett rådslag in pleno mellan Nordens eller Skandina- viens parlament och regeringar.

Under världskriget väcktes av mig vid 1915 års riksdag en serie motioner till förmån för fredens idé, vilken befordrades till trycket även i broschyrf- form under rubriken »Systemet Europa». Det gällde även då för Norden att göra sig gällande genom ett upp- båd av dess representativa krafter. Det föreslogs sammanträden icke blott mellan Skandina- viens utrikesministrar utan också genom ett sammanträffande in pleno med deras samlade parlament (se motionen II: 178 år 1915). Nu, då ödestimmen för världen är ännu mer överhängande, borde en sådan överkomlig mobilisering av Nordens andliga krafter, dess folkrepresentationer och regeringar, göras om skandina- verna nu kunna förmås till några verkliga kraftyttringar att vilja uträtta någonting med andliga vapen, de enda segersälla i tiderna.

Norden eller åtminstone skandina- vernas parlament och regeringar böra för en gångs skull i det viktigaste av alla ögonblick samlas i demokratiens tecken för att konstituera sig som ett fredsförbund med propaganda i världen för världsfreden och framläggandet tillika av en konstruktiv plan för en så- dan freds förverkligande och en internationell rättsordnings införande.

Yrkanden.

Till stöd för denna framställning med vakthållning kring fredens idé åbe- ropas jämväl riksdagsmotionerna I: 123—129 vid 1940 års riksdag samt Ålands-motionen I: 48 vid 1939 års riksdag, vidare beviljade interpellationer i första kammaren om fredsfrågorna den 27 oktober, 8 november (enkel frå-

ga) och 11 november 1939, den 30 januari (tre sammanhängande), 24 februari och 18 mars 1940. Slutligen ålderspresidenttal i första kammaren den 10 januari och 8 september 1939 samt den 9 och 10 januari 1940 jämte petitioner 1940 till svenska regeringen och skandinaviska utrikesministermötet i Köpenhamn.

Det hemställles,

att riksdagen — med anledning av de under riksdagen timade skickelsedigra händelserna — ville hos Kungl. Maj:t begära:

1) vid sidan av landets militära försvarsanstalter framförallt regeringsövervägande och riksdagsförhandlingar om ett nordiskt eller skandinaviskt fredsförbund med utåtriktad propaganda för världsfreden och dess förutsättningar för tillkomsten av en internationell rättsordning, som kan skapa varaktig fred,

2) en erinran i detta sammanhang till världssamvetet, huru som ett sådant framträdande betyder en vakthållning om och en utbyggnad av världssamlingen för fred vid de två Haagkonferenserna 1899 och 1907 samt i Paris-Kellogg-pakten av 1928,

3) en beredskap för ett sammanträffande i denna ödestimma med Nordens, eventuellt Skandinaviens parlament och regeringar in pleno för uppdragandet av grundlinjer och aktion för det fredsförbund, varom i första punkten sägs,

4) en vädjan till övriga neutrala folk och stater i skilda världsdelar om anslutning till Nordens, eventuellt Skandinaviens förenämnda världssappell för fredens idé och oavlätlig medling (»perpetual mediation») i det stora kriget.

Stockholm den 1 april 1940.

Carl Lindhagen.
